

Η επιστήμη της παιδείας και η πολιτική της παιδείας μέσα από το έργο του Ε.Π. Παπανούτσου.

Χρυσάνθη Ίτκου, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών, εκπαιδευτικός

Η έννοια της παιδείας και της αγωγής των νέων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, η μέθοδος και η σκοποθεσία της διακρίνονται από δύο διαστάσεις: μία θεωρητική, που αφορά στην επιστημονική προσέγγιση της αγωγής μέσα από τις παιδαγωγικές αρχές και θεωρίες και μία πολιτική, που αποκαλείται συχνά και εφαρμοσμένη, δηλαδή εκπαιδευτική πολιτική. Το ιστορικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό συγκείμενο αποτελούν τους παράγοντες διαμόρφωσης και των δύο. Η παιδεία, άλλωστε στον κοινωνικοποιητικό της ρόλο είναι πράξη πολιτική. Ο Ευάγγελος Παπανούτσος αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση παιδαγωγού, ο οποίος συναιρεί και τις δύο ιδιότητες του φιλόσοφου-παιδαγωγού και του πολιτικού. Στην ιστορική συγκυρία του μετεμφυλιακού κράτους καλείται να κάνει πράξη την εκπαιδευτική θεωρία και τον παιδαγωγικό ιδεαλισμό, ξεπερνώντας το κανονιστικό πλαίσιο της εποχής, με μια ολιστική προσέγγιση του εκπαιδευτικού φαινομένου εντός του εθνικού, αλλά και του παγκόσμιου γίνεσθαι. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, αποτελεί το τεκμήριο της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής, βασισμένη πάνω σε τρεις άξονες: την επιστημονική, την κοινωνική και την χρονική. Ο Ευ. Παπανούτσος φιλόσοφος-στοχαστής-παιδαγωγός, ενσαρκώνει τον ιδανικό εργάτη του πνεύματος, που γίνεται ο ίδιος δημιουργός και εκτελεστής. Η κριτική αποτίμηση του έργου του, των πολιτικών του πεποιθήσεων, του ρόλου του στην πολιτική σκηνή, συνηγορούν στην ανάδειξη ενός πολιτικού προτύπου: του πνευματικού ανθρώπου στην υπηρεσία της πολιτείας. Σήμερα μισό αιώνα μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, τα ηθικά, πολιτικά και παιδαγωγικά προτάγματα του Ευ. Παπανούτσου εξακολουθούν να είναι σύγχρονα. Η ευκαιριακή, βραχυπρόθεσμη, επικοινωνιακή και συχνά επιβαλλόμενη εκπαιδευτική πολιτική, η οποία απομακρύνεται από την επιστημονική και παιδαγωγική θεώρηση του εκπαιδευτικού φαινομένου, εξαντλεί την επιχειρηματολογία της στον 'εκσυγχρονισμό' και στις 'ανάγκες της αγοράς'.

Abstract

The concept of 'paideia' and the education of young people from ancient times until today, the method and the aims are distinguished in two dimensions: one theoretical, which concerns the scientific approach of education through pedagogical principles and theories and a political, often called as applied, ie educational policy. The historical, political, social and economic context are the shapers of both dimensions. Education apart from the socialization role is basically a political action.

Evangelos Papanoutsos is a particular case of pedagogue, who combines both natures of the philosopher-educator and the politician. In the historical context of the post-civil war state is invited to put into practice the educational theory and the pedagogical idealism, overcoming the regulatory framework of the time, with an holistic approach of the educational phenomenon into the national, but also into the global reality. The educational reform of 1964, is the presumption of the applied pedagogy, based on three pillars: α scientific, α social and α temporal. Ev. Papanoutsos, the philosopher-stochastic -educator, embodies the ideal worker of spirit, becoming both author and creator. The critical appraisal of his work, his political opinions, his role in the political scene, are suggesting to the emergence of a political model: the pneumatic man in the service of the state. Today, half a century after the educational reform of 1964, moral, political and pedagogical spearhead of Ev. Papanoutsos are still modern. The occasional, short term, communicative and often imposed educational policy, which is removed from the scientific and pedagogical view of the educational phenomenon, depletes its argument among the 'modernization' and the 'market needs'.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνηθίζουμε να προσεγγίζουμε την επιστήμη ως μια θεωρητική κατασκευή που αφορά στην επιστημονική προσέγγιση της αγωγής μέσα από τις παιδαγωγικές αρχές και θεωρίες. Στο άλλο σκέλος προσεγγίζουμε την πολιτική της παιδείας ως εφαρμοσμένη, δηλαδή εκπαιδευτική πολιτική, στηριγμένη σε ανάγκες συνήθως με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Πρόκειται για μια ετεροβαρή σχέση που κάθε εποχή διαμορφώνει την ποσοστιαία αναλογία με βάση το δικό της όραμα για την κοινωνική λειτουργία της εκπαίδευσης είτε αυτή προσεγγίζεται με όρους της νεωτερικότητας είτε σήμερα που καλείται να απαντήσει στις προκλήσεις της μετανεωτερικότητας. Ωστόσο ο βασικός προβληματισμός εξακολουθεί να έγκειται στην ίδια τη λειτουργία της εκπαίδευσης και στο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει στην δημιουργία του ιδανικού πολίτη.

Ο εννοιολογικός προσδιορισμός του πολίτη ακολουθεί ακριβώς την ίδια διαδικασία διαμόρφωσης του ιδεατού προτύπου κάθε εποχής. Ο Αθηναίος πολίτης και αρχαίας αθηναϊκής δημοκρατίας με την ιδέα του Γάλλου πολίτη που προσδιοριζόταν μετά τη γαλλική επανάσταση αντανακλούν ακριβώς την χρονική και χωρική διάσταση του κανονιστικού πλαισίου που κάθε εποχή προτάσσει. Στις σύγχρονες δημοκρατίες αντιπροσωπευτικού τύπου, έτσι όπως διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και 20ού αιώνα, αποδίδονται στον πολίτη χαρακτηριστικά που ακροβατούν ανάμεσα στη διάθεση για ενεργό συμμετοχή στις πολιτικές διαδικασίες με διαμορφωτικό ρόλο και στην απλή νομιμοποίηση της εξουσίας μέσα από την εκλογική διαδικασία. Σ' αυτήν την περίπτωση η κοινωνία προσδιορίζεται ως

εκλογικό σώμα που σημαίνει και μια «απροσδόκητη επιστροφή στον απόλυτο διαχωρισμό εξουσίας και κοινωνίας» (Τσάτσος, 1982:214). Από την άλλη η δημοκρατία «δεν επιβάλλεται, δεν εισάγεται αλλά προκύπτει από διαδικασίες που έχουν τη βάση τους στην πολιτικά συνειδητή κοινωνία» (ό.π. :218). Ο ενεργός πολίτης αποτελεί για τον Καστοριάδη δημιούργημα της δημοκρατίας, η οποία συγχρόνως προϋποθέτει τον ενεργό πολίτη (Καστοριάδης 2008:) οπότε προκύπτει το βασικό δίπολο πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης. Η εκπαίδευση των νέων και η διαμόρφωση των πολιτών γίνεται αντιληπτή ως «*condition sine qua non*». (Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, 2005:21)

Ο φιλόσοφος –παιδαγωγός Ευ. Παπανούτσος στο έργο του «αγώνες και αγωνίες για την παιδεία» αναδεικνύει την *επιστήμη της παιδείας και την πολιτική της παιδείας* (Παπανούτσος, 1965: 19) ως μία διάκριση η οποία ουσιαστικά εξυπηρετεί την εφήμερη πολιτική επιδίωξη μια αγοραία αντίληψη της σχέσης επένδυσης-απόδοσης. Οι πολιτικές πρακτικές σε θέματα που αφορούν στην εκπαίδευση συχνά αναλώνονται σε κανονιστικούς και γραφειοκρατικούς μετασχηματισμούς, εξυπηρετώντας έναν μηχανισμό υποστήριξης μιας γραφειοκρατικής και βραχυπρόθεσμης στοχοθεσίας. Ωστόσο το έργο του Ευ. Παπανούτσο αναγνωρίζεται πρωτίστως ως παιδαγωγικό με τη βασική και θεμελιώδη αρχή της παιδαγωγίας, της κοινωνίας και των πολιτών με γνώμονα την προαγωγή μιας δημοκρατικής παιδείας.

2. ΔΙΑΚΡΙΣΗ Ή ΣΥΝΑΙΡΕΣΗ

Η διάκριση προϋποθέτει την αποδοχή της θέσης ότι η θεωρία της παιδείας και η πολιτική της παιδείας αποτελούν αυτόνομα μέρη, που μπορούν οργανικά να υπάρχουν χωρίς υποχρεωτικά να συνυπάρχουν. Η απόσταση μεταξύ της επιστήμης και της πραγματικότητας διατηρείται συχνά τεχνηέντως προκειμένου οι κοινωνικές διεκδικήσεις να εμφανίζονται ως ουτοπικές ή μη ρεαλιστικές. Για τον Ευ. Παπανούτσο, η διάκριση και η διατήρησή της αποτελεί συντελεστή δόμησης μιας αντίληψης που αρέσκει να θέτει διλήμματα και όταν αυτά δεν προκύπτουν από την πραγματικότητα να τα εφευρίσκει, ώστε να *διδιωνίζεται η διένεξη και να φανατίζονται οι οπαδοί* (ό.π. :20). Για τον Ευ. Παπανούτσο η πρόταση-απάντηση και η αναπλαισίωση του ερωτήματος αποτελεί και την ίδια τη βάση του ιδεολογικού-φιλοσοφικού κορμού που τον αναδεικνύουν σε κορυφαίο παιδαγωγό και υπηρέτη της πολιτείας: *συναίρεση*. *Η λέξη είναι ολοφάνερα μεταφορική και σημαίνει όχι απλώς παραθέτω ή συναρμολογώ ή ανακατώνω δύο ή περισσότερα στοιχεία μέσα σε μία μάζα. Αλλά τα συνθέτω και τα οργανώνω τόσο βαθιά, ώστε το τέλος κάθε στοιχείο παύει να υπάρχει ή να έχει σημασία χωριστά από το άλλο*. (ό.π. : 21) Ο ίδιος εμβαθύνοντας και αποσαφηνίζοντας την έννοια της συναίρεσης την αντιπαραβάλλει με τα υπάρχοντα διλήμματα: *σύνθεση όχι διαχωρισμός, συναίρεση όχι αντίθεση*. Με την ίδια

στοχαστική προσέγγιση η επιστήμη της παιδείας και η πολιτική της παιδείας μπορούν να συναιρούνται μέσα στην ίδια την εννοιολογική και κοινωνική τους διάσταση. Στο ερώτημα αν η επιστήμη της παιδείας υφίσταται ως επιστήμη, εδώ θα ανατρέξουμε στον ίδιο τον ορισμό της επιστήμης, ορισμός ο οποίος εμφανίζει σημαντικές δυσκολίες να προσδιοριστεί. Πάντως αυτό που ξεχωρίζει την επιστήμη από τους μη επιστημονικούς κλάδους είναι περισσότερο ένας ορισμένος τρόπος προσέγγισης παρά ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Ο Ευ. Παπανούτσος για τους παιδαγωγούς και την αμφισβήτηση της επιστημονικής υπόστασης της παιδαγωγικής παραθέτει με σαφή και ρεαλιστικό στοχασμό, με μια κριτική ματιά ως προς τις παγιωμένες αντιλήψεις τη θέση του, παρουσιάζοντας τον Α. Δελμούζο : *Είναι -λέγεται γι αυτούς- λαμπροί ίσως πρακτικοί δάσκαλοι, όχι όμως και επιστήμονες περιοπής. Αντιδιαστολή άστοχη. Γιατί στο κεφάλαιο της αγωγής του παιδιού, ... επιστήμη δεν θα πει, με την αποδελτίωση και την παράθεση ξένων ερευνών και γνωμών, να συναρμολογεί κανείς κομψές μονογραφίες ή και ογκώδη συγγράμματα, που μόνο εξωτερικά κάθεται απάνω τους ο επιστημονικός οπλισμός, αλλά κάτι άλλο πιο δύσκολο και προπάντων σοβαρότερο, από το οποίο έχει κανείς τις εξής κυρίως απαιτήσεις: Να πείθει ότι εδώ και τα προβλήματα έγιναν αντιληπτά, και το βάθος τους μελετήθηκε με γενναιότητα. Ότι ακόμη εδώ δούλεψε ένα μάτι οξύ και ανοιχτό και μπόρεσε να αγκαλιάσει τις προεκτάσεις των ζητημάτων προς όλες τις διευθύνσεις (Παπανούτσος, 1979:11).*

Όσο για την πολιτική της παιδείας, η επικρατούσα αντίληψη ότι τούτη εξαντλείται στα κανονιστικά πλαίσια της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ουσία¹ οδηγεί στην απομάκρυνση του οράματος και της προοπτικής, και στην εφαρμογή ενός εργαλειακού, μετρήσιμου και συχνά αμφισβητήσιμου ως προς την κοινωνική αναγκαιότητα και ετοιμότητα εκπαιδευτικού σχεδιασμού, ο οποίος λειτουργεί άλλοτε διαμορφωτικά και άλλοτε επικοινωνιακά. Για τον Ευ. Παπανούτσο αυτή η απόσταση αποτελεί και μια βασική αιτία της δυσλειτουργίας και του αναχρονισμού της εκπαίδευσης.

3. Ο Παιδαγωγός Ευ Παπανούτσος .Ο βίος του: Ένα έργο σε 3 πράξεις

Ακολουθώντας την δράση του Ευ. Παπανούτσου από τις σπουδές και τις μελέτες του ως τον ενεργό πολιτικό του βίο διακρίνονται τρεις μεγάλες χρονικές περίοδοι στις οποίες ο φιλόσοφος-παιδαγωγός προσδιορίζει και προσδιορίζεται από την εποχή του: η περίοδος που δομείται η φιλοσοφική του υπόσταση, η εποχή της ενεργού πολιτικής δράσης, και η περίοδος της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και των διωγμών. Αν και η

¹ η έννοια της παιδείας ως πολιτική πράξη συντελείται όχι μόνο εντός οργανωμένου εκπαιδευτικού-σχολικού συστήματος, αλλά ως άενη πράξη της ίδιας της πολιτείας να παιδεύσει πολίτες μέσα από τις βασικές πολιτικές και κοινωνικές της δομές, απόδοση δικαιοσύνης, αίσθημα ασφάλειας, κοινωνική πρόνοια,

περίοδος της μεταπολίτευσης τον δικαίωσε ως προς το όραμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964 που υπήρξε από τους πρωτεργάτες της, εξακολουθούν ακόμη και σήμερα τα παιδαγωγικά του προτάγματα όπως αυτά αποτυπώθηκαν στην εργογραφία του να παραμένουν σύγχρονα και αναπάντητα.

3.1. α' πράξη: ο εργάτης του πνεύματος

Η πρώτη πράξη εστιάζεται στις πνευματικές φιλοσοφικές του αναζητήσεις έτσι όπως αποτυπώνονται στα έργα του. *Κεντρικό θέμα της φιλοσοφικής του ζήτησης είναι ο άνθρωπος και τα προβλήματά του, δηλαδή πώς η φιλοσοφία και η γνώση θα υπηρετήσουν τον άνθρωπο, θα τον κάνουν καλύτερο ηθικά και ευτυχέστερο κοινωνικά (Κύρκου, 1984:12).* Στο έργο του έως το 1950 η εργογραφία του συμπυκνώνει την φιλοσοφική, πολιτική και ηθική του υπόσταση. *Στη φιλοσοφική πρόοδο του Ευ. Παπανούτσου αναγνωρίζουμε τρεις βασικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος στη φιλοσοφική του εξέλιξη ορίζεται χρονολογικά από το 1921 έως το 1930, είναι η αλεξανδρινή περίοδος. Η περίοδος αυτή περιέχει δυνάμει τα πρώτες υποτυπώσεις των φιλοσοφικών ερωτημάτων, που θα αποκτήσουν πληρότητα μορφής και θα βρουν απάντηση στην ωριμότητα του φιλοσόφου (ό.π.:12).* Η δεύτερη περίοδος χρονολογικά τοποθετείται μεταξύ 1930, με την επιστροφή του στην Ελλάδα έως το 1939 και την έναρξη του β παγκοσμίου πολέμου. *Οι τρεις περιοχές που ξαναδουλεύει σε 'δεύτερη γραφή', δηλ. η Τέχνη, η Ηθική και η Επιστήμη θα τον απασχολήσουν στο εξής συστηματικότερα... Σ' αυτές τελικά ορίζεται και η μεγάλη προσφορά του Ευ. Παπανούτσου στη νεοελληνική φιλοσοφία (ό.π.:13).* Η Τρίτη περίοδος χρονολογικά τοποθετείται από το 1940 και εντεύθεν. Στο έργο του διακρίνεται η επίπονη έρευνα στις τρεις περιοχές της Φιλοσοφίας: την Αισθητική, την Ηθική και τη Γνωσιοθεωρία. *Επιπλέον η γλωσσική ακρίβεια και η σαφήνεια στη διατύπωση των διανοημάτων του δίνουν στο λόγο δύναμη και πειστικότητα (ό.π.:14).*

3.2. Η β πράξη

3.2.1. Από τον πνευματικό στον πολιτικό βίο

Το επιστημονικό εργαστήριο και η στοχαστική απόλαυση του φιλοσόφου αποτελεί ένα ασφαλές καταφύγιο στο οποίο κανείς μπορεί να πει με βεβαιότητα ότι εκεί είναι ο φυσικός χώρος του και το πεδίο δράσης του. Η ιδιαίτερη περίπτωση και ίσως η πιο σημαντική πτυχή του φιλοσόφου -παιδαγωγού είναι η μετάβαση από το επιστημονικό εργαστήριο' και την πνευματική ενασχόληση στην πράξη και πιο συγκεκριμένα όταν μεταβαίνει στην πολιτική πράξη. Εδώ, όπου δοκιμάζεται ο ίδιος ο φιλόσοφος οι αρχές και οι αξίες του. Η ενασχόλησή του με την «πολιτική της παιδείας», έτσι όπως ο ίδιος αποκαλεί, προσδιορίζει και το ιδεολογικό του στίγμα,

όπου μέσω της εκπαίδευσης καλλιεργείται η παιδεία. Στον όρο «εκπαιδευτική πολιτική» το επίθετο σημαίνει ότι εδώ ο λόγος είναι για την οργανωμένη και σε δημόσια ιδρύματα (=ανοιχτά σε όλους τους πολίτες κατ' αρχήν) παρεχόμενη μόρφωση των νέων, που εποπτεύεται από τη δεσπόζουσα στις σημερινές αναπτυγμένες κοινωνίες εξουσία: την πολιτεία. Και το ουσιαστικό «πολιτική» έχει και τα δύο νοήματα... · σημαίνει και τη διάθεση, τάση ή ενέργεια που αναφέρεται στη ζωή και στη διακυβέρνηση της πολιτικά συγκροτημένης ομάδας, αλλά και ορισμένο πρόγραμμα δράσης, που η εφαρμογή του σχεδιάζεται να επιδιωχτεί με ορισμένη πάλι τακτική. Παπανούτσος, 1976:257). Η διάκριση μεταξύ «επιστήμης της παιδείας» και «πολιτικής της παιδείας» παύει να υφίσταται στο πρόσωπο του Παπανούτσου και επιτυγχάνεται η συναίρεση.

3.2.2. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 ως «πολιτική της παιδείας»

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 (Δημαράς, 1984) αποτελεί το σημαντικότερο για τον Ε. Παπανούτσο πολιτικό όραμα, πνευματικό έργο και τέκνο του. Αποτελεί το επιστέγασμα των προσπαθειών και τον αγώνα της ζωής του. Για το ίδιο η εκπαιδευτική μας μεταρρύθμιση έχει σκοπό να δημιουργήσει έναν νέο τύπο Έλληνα. Ένα νέο τύπο ανθρώπου. Τον πολίτη της Ελληνικής Δημοκρατίας (Παπανούτσος, 1976:257). Ως Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας (1950, 1963-64) θα εργαστεί με ιδιαίτερη προσήλωση στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης την οποία θεωρεί *σάρκα και οστά στο όραμα και στη λαχτάρα, όχι ορισμένου κόμματος ή ορισμένων ατόμων αλλά ολόκληρου του ελληνικού λαού (ό.π.:233)*. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση χαρακτηρίστηκε από αστικο- φιλελεύθερο προσανατολισμό. Αν και αντλούσε υποστηρικτές από τον κεντρώο και αριστερό χώρο της μετεμφυλιακής περιόδου, δέχτηκε δριμεία κριτική και ταυτόχρονα αγκαλιάστηκε με θέρμη από την πλειοψηφία του εκπαιδευτικού κόσμου. Αποτελεί την κορυφαία στιγμή, όπου η παιδαγωγική θεωρία και η πολιτική πράξη συναιρούνται. Ο Παπανούτσος κατηγορείται για ουτοπικό ιδεαλισμό και δέχεται τις επικρίσεις έως και ύβρεις προς το πρόσωπό του από τους συντηρητικούς κύκλους της εποχής, αλλά και από τον «προοδευτικό χώρο». Βασικές προτάσεις της μεταρρύθμισης αυτής αποτελούσαν: α) η Δωρεάν 9/χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση β) η οργάνωση της τεχνικής, επαγγελματικής εκπαίδευσης γ) η Ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, δ) η Σύνδεση της εκπαίδευσης με την κοινωνία και την οικονομία ε) ο Ευρωπαϊκός προσανατολισμός στ) η διευθέτηση του γλωσσικού ζητήματος.

Η εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση δεν υπήρξε ένα ιδεολογικά, φιλοσοφικά και πολιτικά ουδέτερο εκπαιδευτικό πρόγραμμα –όπως και κάθε εκπαιδευτικό εγχείρημα, αλλά είχε ένα σαφές δημοκρατικο-φιλελεύθερο ιδεολογικο-πολιτικό περιεχόμενο (Μπαλιάς,

2002:1). Αποτιμώντας κριτικά από την ασφάλεια που προσφέρει η ενασχόληση με το παρελθόν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι πρωτεργάτες της μεταρρύθμισης λειτούργησαν με μεγαλύτερο ρεαλισμό, αφουγκραζόμενοι την εποχή που κατέφτανε. Για το μετεμφυλιακό κράτος και τους θιασώτες της διατήρησης του εθνικού διχασμού και της κοινωνικής αποσάθρωσης οι αρχές αυτές προβάλλονταν ως απειλή. Η δικτατορία των συνταγματαρχών έδωσε τέλος στη μεταρρύθμιση, εκτός όλων των άλλων. Κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης ο Ευ. Παπανούτσος εξελέγη βουλευτής επικρατείας με την Ένωση Κέντρου. Η κριτική για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1965 είχε ξεθωριάσει, όταν μάλιστα αποτέλεσε τον βασικό κορμό των νέων εκπαιδευτικών νόμων.

3.3.3. Από τον «ιδεαλισμό» του 1965 στον «ρεαλισμό» του 1976

Αν η κριτική που ασκήθηκε για τις αρχές της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και τους πρωταγωνιστές της ήταν ο ιδεαλισμός και η ουτοπία, αν και η περίοδος της μεταπολίτευσης χαρακτηρίζεται από μια προσπάθεια εκδημοκρατισμού και λήθης του πολιτικού παρελθόντος, ωστόσο ο επίσημος πολιτικός λόγος, την περίοδο του ρεαλισμού και της ευρωπαϊκής προοπτικής, (η ευρωπαϊκή προοπτική εφεξής θα αποτελέσει βασικό πυλώνα της πολιτικής) φανερώνει τη βαθειά ριζωμένη αντίληψη για την εκπαίδευση, στην υπηρεσία του εθνικού κράτους, στην υπηρεσία του εφήμερου πολιτικού συμφέροντος. Στη συνεδρίαση ΡΘ΄σελ. 4019 (Δευτέρα 5 Απριλίου 1976) ο εισηγητής της πλειοψηφίας Κ. Αποσκίτης σχετικά με την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση λέει: «...θα δύνανται να φοιτήσουν εις την μέσην επαγγελματικήν σχολήν, η οποία σχολή δια λόγους κυρίως ψυχολογικούς, θα επρότεινα, κ. Υπουργέ, να ονομασθή *Τεχνικόν Λύκειον μετά την Τεχνικήν Σχολήν. Είναι ένας ψυχολογικός λόγος, ώστε οι ακολουθούντες την τεχνικήν και επαγγελματικήν εκπαίδευσιν να νομίζουν ότι ακολουθούν ανωτέραν μέσην επαγγελματικήν εκπαίδευσιν*»... και στη συνέχεια διατυπώνει την πολιτική ιδεολογία της τεχνικής εκπαίδευσως ότι «σκοπός μας είναι να κώψωμε κάπως το μονόδρομο από το Δημοτικό Σχολείο προς τις πύλες του Πανεπιστημίου... Θα καταντήση πλέον να κάνωμεν εξαγωγήν επιστημονικού προλεταριάτου, όχι μόνον ανειδικεύτων εργατών». Για τον Ευ. Παπανούτσο, όπως ο ίδιος αρθρογραφεί στο 'Βήμα' το 1965 για την τεχνική εκπαίδευση: *Η μηχανή είναι κι αυτή πνεύμα και σοφία, ευλογία όπως το βιβλίο... έμπα, μέσα παιδί μου να σπουδάσεις και να γίνεις άνθρωπος. Ελεύθερος υπερήφανος, ευτυχής. Πολίτης της Δημοκρατίας. Που τιμά και χρειάζεται μόνο παραγωγικούς, φωτισμένους και αισιόδοξους ανθρώπους* (Παπανούτσος, 1965:300). Η παράθεση των θέσεων για την τεχνική εκπαίδευση, φανερώνει ακριβώς την χρήση της κομματικής-πολιτικής ιδεολογίας, ανεξάρτητα από την κοινωνική της αποστολή. Η πολιτική ιδεολογία χρησιμοποιήθηκε μέσα σ' ένα κόμμα ή κάποια άλλη οργάνωση

από ανθρώπους που προσπαθούν να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν τον έλεγχο της (Plamenatz ,1971:175).

3.3. Γ πράξη : η συναίρεση. Το διαχρονικό παιδαγωγικό και πολιτικό πρόταγμα του Ευ. Παπανούτσου

Μισό αιώνα μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 εξακολουθούν τα ερωτήματα για το ρόλο και την λειτουργία του δημόσιου σχολείου εντός του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού συγκείμενου να προτάσσονται με την ίδια επιτακτικότητα. Στο πρόσωπο του Ευ. Παπανούτσο επετεύχθη η συναίρεση μεταξύ επιστήμης και πολιτικής πράξης, εκεί που ο ιδεαλισμός γίνεται πολιτική πράξη, όπου η πολιτική πράξη ανακτά την ουσιαστική της αποστολή επιστρέφοντας στον βασικό, δομικό της προορισμό, που δεν είναι άλλος, από την υπηρεσία του πολίτη. Αν η εκπαίδευση δεν εμφορείται από πολιτικό όραμα, αν η εκπαίδευση δεν λειτουργεί προς όφελος της κοινωνίας των πολιτών, των αναγκών και της ευημερίας τους, τότε θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε εννοιολογικά τον δημοκρατικό πολίτη. Για τον Ευάγγελο Παπανούτσο ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι ευδιάκριτος και σαφής , ένας ρόλος που ο ίδιος δομεί εντός μιας φιλοσοφικής και βαθειάς πολιτικής κατασκευής, με διαχρονικό και κοινωνικό χαρακτήρα. *Το πρόβλημα, με λίγα λόγια, είναι: Μπορεί να είναι δίκαιος ο πολίτης μιας άδικης πολιτείας;* (Παπανούτσος 1987:267).

Σήμερα που οι οικονομικοί δείκτες και η ευημερία τους αποτελούν πολιτική προτεραιότητα σε ένα παγκοσμιοποιημένο πολιτικά και οικονομικά περιβάλλον, η αγοραία αντίληψη της εξυπηρέτησης του παρόντος υποτάσσεται στην απαίτηση του μέλλοντος. *Υπάρχει τώρα στην εκπαιδευτική πολιτική μια καθιερωμένη, ισχυρή και σύνθετη ιδεολογία της αγοράς και ένας συνδεδεμένος πολιτισμός της επιλογής που βασίζονται στις επικίνδυνες εξιδανικεύσεις για τα έργα των αγορών, και τα αποτελέσματα της γονικής επιλογής και των κινήτρων κέρδους στην εκπαίδευση* (Ball, 1993: 3). *Ιδεαλισμός και ηθική στην πολιτική και την οικονομία. Υπαρκτό ή τεχνητό δίλημμα; Είμαστε υποχρεωμένοι να επιλέξουμε είτε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που προάγει το κέρδος είτε ένα μοντέλο που προάγει την αγωγή καλών πολιτών;* (Nussbaum, 2013). Διάκριση ή συναίρεση;

Βιβλιογραφία

- Ball, Stephen J. (1993). “British Education markets, Choice and Social Class: the market as a class strategy in the UK and the USA” In: Journal of sociology of education, 14(1).
- Nussbaum, M. (2013) *Όχι για το κέρδος*. Αθήνα: εκδ. Κριτική,

- Plamenatz, J., (1971) *Ιδεολογία*, Αθήνα, εκδόσεις «Κάλβος».
- Δημαράς, Α. (1986) *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, τομ. Β΄
- Καστοριάδης, Κ. (2008) *Η ελληνική ιδιαιτερότητα*. Τόμος Β΄, Η πόλις και οι νόμοι, Αθήνα, εκδ. Κριτική.
- Κοντογιαννοπούλου- Πολυδωρίδη, Γ. (2005) *Η Δημοκρατία Ο Πολίτης και οι "άλλοι"* Πολιτισμική οικείωση της κοινωνικής και πολιτικής εκπαίδευσης. Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Κύρκος, Β. (1989) *Ευάγγελος Παπανούτσος, ο φιλόσοφος*. Αθήνα: εκδ. Φιλιππότης
- Μπαλιάς, Σ. (2002) 'Εκπαίδευση και δημοκρατία στο έργο του Παπανούτσου'. Στο 2ο Διεθνές Συνέδριο του Εργαστηρίου Ιστορικού Αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Πατρών ,Πάτρα, 2-4/10/2002, σελ. 1-6, Πάτρα: Σήφης Μπουζάκης.
- Παπανούτσος, Ε. Π. (1965) *Αγώνες και αγωνία για την παιδεία*. Αθήνα εκδ. Δωδώνη
- Παπανούτσος, Ε. Π. (1976) *Η παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα* . Αθήνα εκδ. Δωδώνη
- Παπανούτσος, Ε. Π. (1978) *Α. Δελμούζος* . Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Παπανούτσος, Ε. Π. (1989) *Νόμος και αρετή Η ηθική συνείδηση και τα προβλήματά της, παραλλαγές στο ίδιο θέμα*. Αθήνα, εκδ. Δωδώνη
- Τσάτσος, Δ. , (1982) *Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας,
- ΦΕΚ 182, Ν.Δ. 4379/24-10-1964